

وابسته‌ها

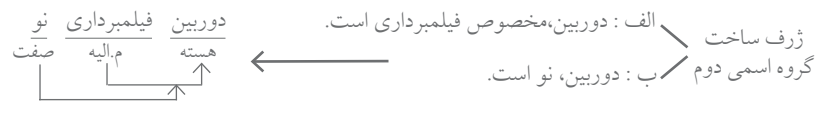
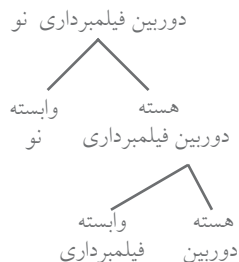
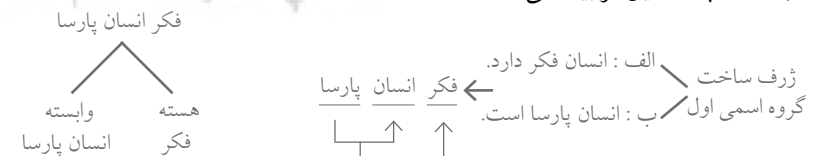
اصولا هر هسته با وابسته آن، مانند مضاف و مضاف الیه، موصوف و صفت، هسته و بدل، هسته و متمم اسم، گشتارهایی از جمله های کوتاه ساده هستند که به صورت گروه های اسمی، مورد استفاده قرار می گیرند. گروه های اسمی " پدرم، فریدون" - "کیف قهوه ای" - "علاقه ی من به درس"، به ترتیب گشتار هایی از جملات ساده ی "پدرم فریدون است" - "کیف، قهوه ای است" - "من به درس علاقه دارم"، است. بنابراین، شناخت دقیق ژرف ساخت این گروه های اسمی، ما را در شناخت روابط بین واژه های این گروه ها از هسته و وابسته های آن و ترسیم نمودار های پیکانی و درختی آنها یاری می دهد. در ترسیم نمودارهای گروه های اسمی، تنها نباید به شکل ظاهری ترتیب قرار گرفتن واژه ها توجه شود بلکه توجه به ژرف ساخت و وابستگی معنایی بین واژه ها، ارتباط درونی وابسته ها را نسبت به همدیگر و در نهایت ارتباط آنها را به هسته، دقیق تر مشخص می کند. گاه دو گروه اسمی با شکل ساختاری یکسان مثلا (هسته + اسم + صفت) می تواند ارتباط واژه های وابسته و در نتیجه ترسیم نمودارهای آنها متفاوت باشد. مثلا در گروه اسمی "فکر انسان پارسا" با ساختار (هسته + اسم + صفت) واژه "پارسا" به عنوان صفت، وابسته انسان به عنوان مضاف الیه می باشد و وابسته ی وابسته از نوع "صفت مضاف الیه" تشکیل داده است. حال آنکه در گروه اسمی "دوربین فیلم برداری نو" با همان ساختار قبلی (هسته + اسم + صفت) واژه "نو" به عنوان صفت، به هیچ وجه وابسته واژه ی "فیلمبرداری" نیست و وابسته ی وابسته از نوع "صفت مضاف الیه" تشکیل نداده است؛ بلکه واژه ی "نو" مستقیما وابسته هسته ی گروه اسمی "دوربین" و یا "دوربین فیلمبرداری" به عنوان یک واحد می باشد. بررسی ژرف ساخت این دو گروه اسمی و رسم نمودارهای پیکانی و درختی آنها، مطلب را دقیق تر بیان می کند.

چکیده

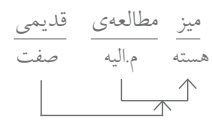
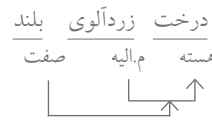
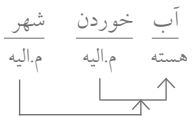
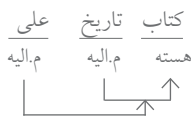
در این مقاله، با توجه به تمرین دوم صفحه ی ۴۲۱ کتاب زبان فارسی ۳، سال سوم آموزش متوسطه، وابسته ی وابسته در اضافه های تعلقی و غیر تعلقی با رسم نمودار بررسی شده است و با ذکر مثال های گوناگون بیان شده است که در گروه های اسمی مانند "دوربین فیلمبرداری نو" اگر چه صفت بعد از مضاف الیه ذکر شده است، وابسته ی وابسته از نوع "صفت مضاف الیه" شکل نگرفته است.

کلواژه‌ها

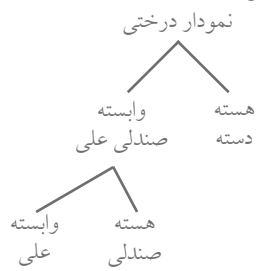
وابسته ی وابسته، مضاف الیه مضاف الیه، صفت مضاف الیه، اضافه ی تعلقی و غیر تعلقی

بنابر این گاه یک ترکیب اضافی روی هم رفته می تواند به عنوان یک واحد ، هسته گروه اسمی را تشکیل بدهد. نمونه های دیگر :

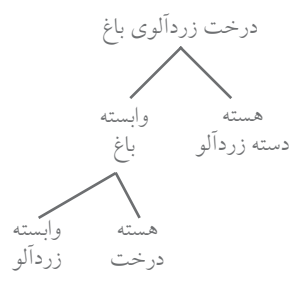
در بررسی ژرف ساخت انواع گروه های اسمی در می یابیم که در غالب گروه های اسمی که به صورت "اضافه ی تعلقی" در کنار هم قرار می گیرند ، وابسته ی وابسته از نوع "صفت مضاف الیه" و "مضاف الیه مضاف الیه" مشاهده می شود ؛ مانند :

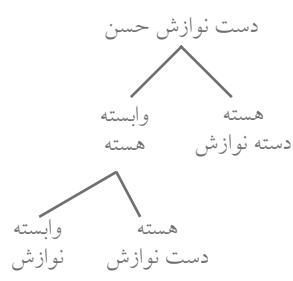
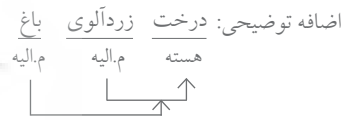
ژرف ساخت
الف : علی صندلی دارد.
ب : صندلی دسته دارد.

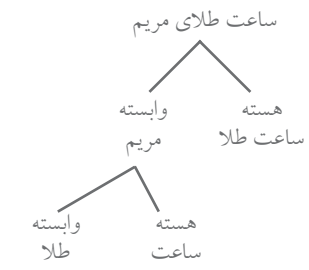
اما در بررسی ژرف ساخت اضافه های غیر تعلقی (توضیحی ، جنسی ، اقترانی ، تشبیهی از نوع تشبیه مضاف به مضاف الیه) وابسته ی وابسته از نوع "مضاف الیه مضاف الیه" دیده نمی شود و مضاف الیه دوم ، وابسته ی کل ترکیب اضافی به عنوان هسته خواهد بود ؛ مثال های زیر همراه با بیان ژرف ساخت و رسم نمودار مطلب را دقیق تر روشن می کند.

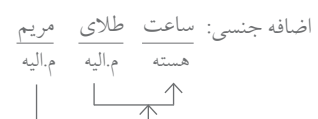
ژرف ساخت
الف : باغ درخت دارد.
ب : نام درخت زردآلو است .

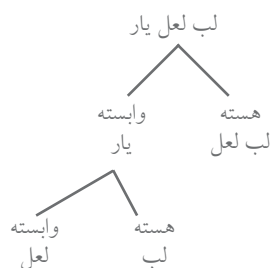

ژرف ساخت
الف : حسن دست دارد.
ب : حرکت دست همراه با نوازش است .

ژرف ساخت
الف : مریم ساعت دارد.
ب : جنس ساعت طلا است .

ژرف ساخت

الف : یار لب دارد.

ب : لب مانند لعل است .

غیر تعلقی : ساعت طلایی علی = ساعت علی

تعلقی : دسته ی صنایعی علی = دسته ی علی

نکته چهارم : در اضافه ی جنسی و تشبیهی از نوع تشبیه مضاف به مضاف الیه می توانیم مضاف الیه را به صفت تبدیل کنیم. مانند:

ساعت طلای علی ← ساعت طلائی علی

قد سرو یار ← قد سرو مانند یار

نکته پنجم: در اضافه های غیر تعلقی ذکر شده، صفت را می توانیم هم بعد از هسته بیاوریم و هم بعد از ترکیب اضافی به عنوان یک هسته ی واحد، بدون آنکه معنای گروه اسمی تغییر یابد. مانند:

درخت بلند زردآلو = درخت زردآلوی بلند

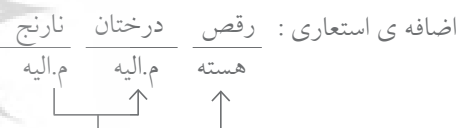
صفت صفت

ساعت گرانقیمت طلا = ساعت طلای گران قیمت

صفت صفت

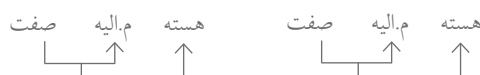
برای تکمیل بحث نکات زیر ضروری می باشد :

نکته اول : با توجه به ژرف ساخت "اضافه های استعاری" و "اضافه های تشبیهی" از نوع تشبیه مضاف الیه به مضاف اگر بعد از این ترکیب های اضافی، وابسته ای ذکر شود وابسته ی وابسته از نوع "صفت م.الیه" و "مضاف الیه مضاف الیه" شکل می گیرد و رسم نمودار آنها مانند اضافه های تعلقی خواهد بود مانند :

نکته دوم : معنای صفت می تواند وابستگی به کدام جزء گروه را مشخص کند. مثلا در گروه اسمی "درخت زردآلوی بلند" واژه ی "بلند" ویژگی درخت را نشان می دهد نه زردآلو را، پس واژه ی "بلند" وابسته ی هسته خواهد بود نه وابسته ی وابسته. اما در ترکیب "درخت زردآلوی شیرین"، واژه ی "شیرین" ویژگی زردآلو را نشان می دهد و "صفت م.الیه" خواهد بود. همچنین گروه های اسمی

"ساعت طلای دقیق و ساعت طلای زرد"

به همان ترتیب خواهد بود.

نکته سوم : در ترکیب های اضافی غیر تعلقی با توجه به ارتباط وابسته ها با هسته، می توانیم مضاف الیه اول را حذف کنیم بدون آنکه خللی بر معنای جمله وارد شود، در حالیکه در ترکیب های اضافی تعلقی که وابسته از نوع "مضاف الیه مضاف الیه" است حذف مضاف الیه، در معنا خلل ایجاد می کند. مانند :

منابع

- ۱- ارژنگ، غلامرضا - دستور زبان فارسی امروز - چاپ اول - نشر قطره - ۲۰۱۳۷۴- انوری، حسن و احمدی، حسن - دستور زبان فارسی ۲ - چاپ اول - انتشارات فاطمی - ۳۰۱۳۶۷- باطنی، محمد رضا - توصیف ساختمان دستوری زبان فارسی - چاپ ششم - انتشارات امیرکبیر - ۴۰۱۳۷۳- حق شناس، علی محمد و دیگران - زبان فارسی ۳- شاخه ی نظری به استثنای رشته ی ادبیات و علوم انسانی - شرکت چاپ و نشر کتاب های درسی ایران - ۵۰۱۳۸۳- وحیدیان کامیار، تقی و عمرانی، غلامرضا - دستور زبان فارسی ۱ - چاپ هفتم - (سمت) - ۱۳۸۴